

نقد مکانیسم محاسبه و دریافت عوارض برق

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

کد موضوعی: ۳۱۰
شماره مسلسل: ۱۵۴۲۷

تیرماه ۱۳۹۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	۱. سابقه قانونی دریافت عوارض برق
۵	۲. ارزیابی سیاست دریافت عوارض برق
۱۱	پیشنهادها
۱۲	جمع بندی و نتیجه گیری
۱۴	پیوست
۱۶	منابع و مآخذ

نقد مکانیسم محاسبه و دریافت عوارض برق

چکیده

دریافت عوارض برق به منظور تأمین منابع مالی سیاست‌های حمایتی توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر و اجرای طرح‌های توسعه و نگهداری شبکه‌های برق روستایی از سال ۱۳۹۲ در قانون بودجه سالیانه کشور درج و به اجرا گذاشته شده است. بر این اساس، وزارت نیرو موظف شده است علاوه بر دریافت بهای برق، به ازای هر کیلووات ساعت برق فروخته شده مبلغی را به عنوان عوارض برق در قبوض درج و از مشترکان برق به استثنای مشترکان خانگی روستایی دریافت کند. این عوارض در قوانین بودجه کل کشور، طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۵، مقدار سی (۳۰) ریال بر کیلووات ساعت تعیین شد و در قانون بودجه سال ۱۳۹۶، عوارض برق به پنجاه (۵۰) ریال بر کیلووات ساعت رسید.

ارزیابی انجام شده بر روی بار مالی دریافت عوارض برق از منظر انصاف و برابری نشان می‌دهد، سازوکار فعلی به دلیل نداشتن رویکرد منطقه‌ای، بار مالی نابرابری بر روی مشترکین مناطق مختلف کشور (از حیث نوع منطقه گرمسیری) دارد. از سوی دیگر، حمایت‌های هدفمند و سیاستمدارانه‌ای که دولت در محاسبه و دریافت بهای برق مصرفی مشترکان و در نتیجه میزان صورتحساب مصرف برق، در مناطق مختلف کشور دارد، به دلیل فقدان رویکرد منطقه‌ای در محاسبه و دریافت عوارض برق از بین می‌رود و انتظار می‌رود که با تداوم شیوه فعلی در محاسبه و دریافت عوارض برق و افزایش میزان عوارض، اثربخشی آن حمایت‌های هدفمند به شدت تحلیل رود. به عبارت دیگر، اگر اختلاف هزینه برق مشترکان در مناطق مختلف کشور که با عنایت به اهداف سیاستمدارانه و توسعه‌ای

ایجاد شده است، قابل قبول و منطقی باشد روش کنونی اخذ عوارض و تداوم آن در سال‌های آتی، این اختلاف را کاملاً از بین خواهد برد.

به‌علاوه در سازوکار فعلی محاسبه و دریافت عوارض برق، تمایز میان رفتار مشترکان کم‌مصرف و پرمصرف مراعات نشده است. این درحالی است که رفتار مشترکی که میزان برق مصرفی خود را کنترل می‌نماید و در حد الگوی مصرف و یا کمتر از آن برق مصرف می‌کند، انطباق بیشتری در جهت منافع ملی دارد.

بررسی انجام شده در این پژوهش نشان می‌دهد، چنانچه سازوکار محاسبه هزینه عوارض برق به «درصدی از بهای برق مصرفی مشترکین» تغییر یابد، علاوه بر اینکه وضع موجود بهبود می‌یابد، تأمین منابع مالی پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سالیانه کل کشور نیز محقق می‌شود. شایان ذکر است این پیشنهاد مبتنی بر پیش‌فرض عادلانه و منطقی بودن نظام تعرفه‌گذاری و تشویق به رعایت الگوی مصرف در محاسبه بهای برقی مصرفی مشترکین ارائه شده است.

مقدمه

توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر یکی از گام‌های اساسی در راستای تحقق عدالت بین‌نسلی در انتفاع از منابع طبیعی کشور است. همچنین توسعه شبکه برق‌رسانی به مناطق روستایی و دورافتاده یکی از اقدامات ضروری برای محرومیت‌زدایی و تحقق عدالت درون‌نسلی است. تأمین منابع مالی کافی یکی از نیروهای پیشران در تحقق این اهداف است. دریافت عوارض برق به‌عنوان یکی از محل‌های قابل اطمینان تأمین منابع مالی

اجرای سیاست‌های حمایتی توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر و همچنین اجرای طرح‌های توسعه و نگهداری شبکه‌های روستایی است.

در سازوکار محاسبه عوارض برق، مشترکان علاوه بر بهای برق مصرفی، مبلغی را به‌عنوان عوارض برق پرداخت می‌کنند. به‌عبارت دیگر، بخشی از هزینه برق مشترکان، هزینه مربوط به عوارض برق است. به‌طور کلی، توجه انصاف و برابری در هنگام تنظیم هزینه‌های برق مشترکان اجتناب‌ناپذیر است، لذا ارزیابی سازوکار محاسبه و دریافت عوارض برق از منظر انصاف و برابری ضروری است.

در این گزارش ابتدا سابقه قانونی دریافت عوارض برق ارائه می‌شود. در بخش بعدی ارزیابی سازوکار فعلی در دریافت عوارض برق انجام شده و در نهایت جمع‌بندی و پیشنهادی برای بهبود وضع موجود ارائه شده است.

۱. سابقه قانونی دریافت عوارض برق

وزارت نیرو برای اولین بار با اجرای سیاست خرید برق تضمینی در سال ۱۳۸۴ با هدف تسریع در به‌کارگیری منابع بی‌پایان انرژی، به‌ویژه بادی و خورشیدی، گام جدی خود برای تأمین نیاز نسل حاضر و آتی را برداشت. از آن زمان تاکنون، نرخ خرید تضمینی بارها تغییر یافته تا به‌موجب آن، دستیابی به هدف تعیین شده برای سال ۱۴۰۴ تسهیل شود. وجود تفاوت قابل توجه بین نرخ خرید برق تجدیدپذیر و نرخ فروش برق سبب شد تا دولت برای تأمین منابع مالی لازم برای اجرای سیاست خرید تضمینی برق تولیدی از منابع تجدیدپذیر، لایحه دریافت عوارض برق تجدیدپذیر را در سال ۱۳۹۱ تقدیم مجلس شورای اسلامی کند. براساس لایحه مذکور وزارت نیرو موظف به دریافت مبلغ بیست (۲۰)

ریال به‌ازای مصرف هر کیلووات ساعت از مشترکان برقی که خارج از الگو مصرف تعیین شده، مصرف می‌کنند، دریافت کند. با وجود تصویب این لایحه در کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، کمیسیون انرژی مجلس آن را رد کرد و این لایحه عملاً مسکوت ماند تا اینکه در قانون بودجه سال ۱۳۹۲ کشور برای نخستین بار عوارض در قبوض برق لحاظ شد.^۱

در قانون بودجه سال ۱۳۹۲، وزارت نیرو موظف شد علاوه بر دریافت بهای برق، به‌ازای هر کیلووات ساعت برق فروخته شده مبلغ سی ریال به‌عنوان عوارض برق در قبوض مربوطه درج و از مشترکان برق به‌استثنای مشترکان خانگی روستایی دریافت کند. در قانون بودجه سال ۱۳۹۲ محل مصرف این وجوه دریافتی بدین صورت مشخص شد: «وجوه حاصله به‌حساب شرکت توانیر نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و عین وجوه دریافتی صرفاً بابت حمایت از توسعه و نگهداری شبکه‌های روستایی و تولید برق تجدیدپذیر و پاک هزینه می‌شود». این عوارض در بودجه سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ نیز عیناً تکرار شد، با این تفاوت که برای هزینه‌کرد این عوارض، سقف چهارهزار میلیارد (۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریالی تعیین شد تا بیش از این میزان (سقف تعیین شده) در حساب خزانه‌داری کل کشور باقی بماند. در بودجه سال ۱۳۹۵ بند مذکور مجدداً تصویب شد، ولی سقف آن به هفت‌هزار میلیارد (۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تغییر کرد. در نهایت در قانون بودجه سال ۱۳۹۶ علاوه بر اینکه هزینه عوارض هر کیلووات ساعت برق به ۵۰ ریال افزایش پیدا

۱. لایحه دریافت عوارض برق، گزارش کمیسیون اقتصادی به مجلس شورای اسلامی، لایحه دریافت عوارض برق، گزارش کمیسیون انرژی به مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۱.

کرد، سقف هزینه کرد منابع حاصل شده به یازده هزار میلیارد (۱۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال رسید.

شایان ذکر است، در حال حاضر این بند از بودجه سالیانه کل کشور دارای پشتوانه قانونی «ماده (۵)» قانون حمایت از صنعت برق (که در سال ۱۳۹۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید) است. ماده مذکور بیان می‌کند «دولت موظف است برای تأمین بخشی از منابع لازم جهت اجرای طرح‌های توسعه و نگهداری شبکه‌های روستایی و تولید برق تجدیدپذیر و پاک، عوارض مصرف هر کیلووات ساعت برق را در بودجه سالیانه پیش‌بینی کند. وجوه حاصل شده به حساب شرکت توانیر نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و صد درصد (۱۰۰٪) آن صرفاً بابت کمک به اجرای طرح‌های مذکور هزینه می‌شود».

۲. ارزیابی سیاست دریافت عوارض برق

دریافت عوارض برق در قالب قانون در بودجه سالیانه کل کشور، برخورد یکسانی با تمامی مشترکین خود می‌کند و در این چارچوب به‌ازای مصرف هر کیلووات ساعت برق مصرفی، میزان مشخصی را به‌عنوان عوارض برق دریافت می‌کند، اما با توجه به اینکه مشترکین برق در سراسر کشور در شرایط اقلیمی متفاوتی هستند، چنین می‌توان استنتاج کرد که مشترکین در مناطق مختلف کشور بار مالی نابرابری در پرداخت عوارض برق متحمل می‌شوند. در ادامه، بیان دقیق‌تری از نابرابری بار مالی عوارض برق بر مناطق مختلف کشور ارائه شده است.

طبق مطالعات انجام شده در سال ۱۳۸۴ میزان الگوی مصرف مشترکین برق خانگی مناطق مختلف کشور به شرح جدول ۱ حاصل شد.^۱ در این مطالعه، دوره‌های سوم و چهارم^۲ سال، به‌عنوان دوره‌های پرمصرف مناطق غیرگرمسیری (عادی و سردسیری) و گرمسیری کشور احصا شده است. شاخص نابرابری^۳ بار مالی عوارض برق برای مشترکین خانگی در ماه‌های سال در شکل ۱ نشان داده شده است. کاهش مقدار این شاخص در ماه‌هایی که الگوی مصرف مناطق به هم نزدیک می‌شود از کاهش نابرابری و در دوره‌های پرمصرف (دوره‌های سوم و چهارم) از افزایش نابرابری حکایت می‌کند.

جدول ۱. الگوی مصرف ماهیانه برق

(کیلووات ساعت)

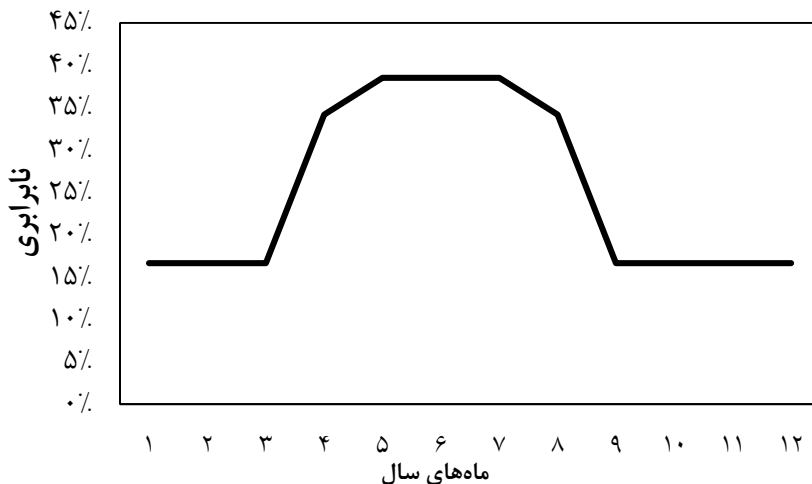
منطقه	الگو در ماه‌های کم‌مصرف	الگو در ماه‌های پرمصرف
گرمسیری ۱	۴۰۰	۱۸۰۰
گرمسیری ۲	۲۰۰	۱۲۰۰
گرمسیری ۳	۲۰۰	۱۰۰۰
گرمسیری ۴	۲۰۰	۵۰۰
غیرگرمسیری	۲۰۰	۳۰۰

مأخذ: معاونت هماهنگی توزیع شرکت توانیر، الگوی مصرف برق بخش خانگی در مناطق گرمسیر و غیرگرمسیر کشور.

۱. معاونت هماهنگی توزیع شرکت توانیر الگوی مصرف برق بخش خانگی در مناطق گرمسیر و غیرگرمسیر کشور.
۲. در مطالعه انجام شده طول سال به ۶ دوره قرائت تقسیم شده است که دوره اول از اواسط اسفندماه تا اواسط اردیبهشت‌ماه، دوره دوم از اواسط اردیبهشت تا اواسط تیرماه، دوره سوم از اواسط تیرماه تا اواسط شهریورماه و به همین ترتیب تا دوره ششم می‌باشد.
۳. در این پژوهش نابرابری در دریافت عوارض برق با استفاده از شاخص جینی (GINI index) به نمایش گذاشته شده است.

شکل ۱. روند ماهیانه شاخص نابرابری عوارض برق

مأخذ: محاسبات نگارنده.

شایان ذکر است، یکی از اصولی که در هنگام تعرفه‌گذاری رعایت می‌شود، حمایت‌های هدفمندی است که دولت اتخاذ می‌کند تا به اهداف سیاستمداران خود برسد.^۱ از منظر نگاه صرفاً اقتصادی، انتظار آن است، تعرفه به‌گونه‌ای تنظیم شود که صورت‌حساب مشترکان در مناطق مختلف که در حد الگوی مصرف، برق مصرف می‌کنند، یکسان شود؛ و اگر فراتر از الگو برق مصرف کردند بر فراخور میزان مصرفشان بهای برق دریافت شود. لکن اهداف سیاستمداران دولتمردان نظیر نگاه ویژه آنها به توسعه مناطق کشور، ایجاب می‌کند که تعرفه برق و در نتیجه بهای برق مصرفی مشترکان به‌گونه‌ای تنظیم شود که در مناطق مختلف کشور متفاوت باشد، لذا باید میزان این تفاوت (اختلاف میان

۱. تعرفه برق در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، آبان‌ماه ۱۳۸۶.

صورت‌حساب مشترکان در مناطق مختلف کشور) به‌منظور دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده حفظ شود. شیوه کنونی محاسبه و دریافت عوارض برق و افزایش آن در سال‌های آتی، آن اختلاف پیش‌بینی شده را کاهش می‌دهد و موجب تحلیل اثربخشی تعرفه برق به‌منظور دستیابی به اهداف سیاستمداران دولتمردان می‌شود. به‌عبارت دیگر، چنانچه تعرفه فعلی برق به‌گونه‌ای تنظیم شده باشد که اختلافی هدفمند در صورت‌حساب مشترکان در مناطق مختلف کشور ایجاد شود، مکانیسم فعلی در محاسبه و دریافت عوارض برق این اختلاف را به‌تدریج از بین خواهد برد.

وجه دیگر این ارزیابی معطوف به بررسی وضعیت بار مالی پرداخت هزینه عوارض برق بر روی مشترکین منطقه‌ای مفروض است. در شیوه کنونی دریافت عوارض برق، بار مالی که مشترکین برق در منطقه‌ای مفروض متحمل می‌شوند را از رابطه زیر می‌توان تعیین کرد:

$$(1) \quad \text{بار مالی} = \frac{\text{مقدار برق مصرفی} \times \text{عوارض در هر کیلووات ساعت}}{\text{بهای برق مصرفی مشترک}} \times 100 = \frac{\text{هزینه عوارض برق مصرفی}}{\text{بهای برق مصرفی مشترک}} \times 100$$

رابطه فوق را می‌توان به‌صورت زیر بازنویسی کرد.

$$(2) \quad \text{بار مالی} = \frac{\text{عوارض در هر کیلووات ساعت}}{\text{مقدار برق مصرفی}} \times 100 = \frac{\text{عوارض در هر کیلووات ساعت}}{\text{متوسط تعرفه برق مصرفی}} \times 100$$

همان‌طور که در رابطه فوق مشاهده می‌شود مشترکین، بار مالی یکسانی نسبت به میزان بهای برق مصرفی خود متحمل نمی‌شوند و هزینه عوارض پرداختی نسبت به میانگین تعرفه برق مصرفی کاهش می‌یابد. به‌عنوان نمونه دو مشترک در مناطق عادی

که میزان مصرف ماهیانه‌شان ۱۸۰ و ۳۵۰ کیلووات ساعت است به ترتیب بار مالی^۱ زیر را متحمل می‌شوند.

بار مالی برای مشترک با مصرف ۱۸۰ کیلووات ساعت

$$\begin{aligned} &= \frac{50 \times 180}{525 \times 180 + 450 \times 100} \times 100 = \frac{50}{483/3} \times 100 \\ &= 10/34\% \end{aligned}$$

بار مالی برای مشترک با مصرف ۳۵۰ کیلووات ساعت

$$\begin{aligned} &= \frac{50 \times 350}{1023 \times 50 + 477 \times 100 + 409 \times 100} \times 100 = \frac{50}{889/3} \times 100 \\ &= 5/62\% \end{aligned}$$

این در حالی است که رفتار مشترکی که کم‌مصرف است سودمندی به مراتب بیشتری نسبت به مشترک پرمصرف دارد. مشترکی که در حد الگو و یا کمتر از آن برق مصرف می‌کند، به عبارت بهتر، مصرف خود را کنترل می‌کند، نه تنها از شتاب سرمایه‌گذاری برای توسعه شبکه برق کشور می‌کاهد، بلکه از انتشار آلاینده‌های زیست‌محیطی نیز جلوگیری می‌کند. در مقابل مشترک پرمصرف، به عبارت بهتر، مشترکی که مصرف خود را کنترل نمی‌کند، نیاز به سرمایه‌گذاری در شبکه را شدت می‌بخشد و هزینه‌های زیست‌محیطی به کشور تحمیل می‌کند.

۱. محاسبات براساس تعرفه برق سال ۱۳۹۵ برای مناطق عادی و سردسیری انجام شده است.

تحلیل دیگر که می‌تواند میزان مراعات انصاف و برابری و رعایت الگوی مصرف در محاسبه دریافت و عوارض برق را نشان دهد، بررسی نسبت میان مبلغ عوارض برق و تعرفه برق مشترکین، به‌عنوان نمونه بخش خانگی، است. تعرفه برق مناطق عادی و گرمسیری نوع یک، برای مشترکین خانگی در جدول ۲ با هم مقایسه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، میزان سهم پرداختی بابت عوارض برق در مناطق گرمسیری نوع ۱ همواره بیشتر از مناطق عادی است. به‌علاوه این جدول نشان می‌دهد با افزایش میزان برق مصرفی، سهم هزینه عوارض برق از تعرفه پرداختی بابت برق مصرفی کاهش می‌یابد. این امر بدین معناست که در حال حاضر مشترکینی که تمایل به رعایت الگوی مصرف ندارند، به فراخور افزایش مصرفشان هزینه عوارض را پرداخت نمی‌کنند.

جدول ۲. مقایسه سهم مشترکین مناطق کشور و مشترکین هر منطقه در پرداخت عوارض برق

سهم عوارض پرداختی در مناطق گرمسیری ۱ (درصد)	سهم عوارض پرداختی در مناطق عادی (درصد)	تعرفه برق برای مناطق گرمسیری ۱ (ریال بر kWh)	تعرفه برق برای مناطق عادی (ریال بر kWh)	شماره پلکان
۳۳/۳	۱۱/۱	۱۵۰	۴۵۰	۱
۳۰/۱	۹/۵	۱۶۶	۵۲۵	۲
۲۷/۸	۴/۴	۱۸۰	۱۱۲۵	۳
۶/۷	۲/۵	۷۵۰	۲۰۲۵	۴
۳/۷	۲/۲	۱۳۵۱	۲۳۲۵	۵
۲/۹	۱/۷	۱۷۲۶	۲۹۲۶	۶
۲/۵	۱/۵	۲۰۲۵	۳۲۲۶	۷ و بالاتر

مأخذ: تعرفه برق مشترکین در سال ۱۳۹۵، محاسبات نگارنده.

پیشنهادها

شیوه تعیین عوارض برق مصرفی باید همانند سازوکار محاسبه بهای برق مصرفی مشترکین که دو ویژگی: ۱. منطقه‌ای بودن و ۲. تمایز میان رفتار مشترکین که در پلکانی بودن شیوه محاسبه بهای برق مصرفی منعکس شده است، را دارا باشد.

منطقه‌ای بودن، نشان‌دهنده مدنظر داشتن شرایط اقلیمی مناطق مختلف کشور در محاسبه بهای برق مصرفی و همچنین انعکاس‌دهنده نگاه ویژه دولت نسبت به برخی از مناطق و توسعه آن مناطق است. پلکانی بودن محاسبه بهای برق نیز رفتار مشترکین مختلف را از هم تمییز داده است تا مشترکی که بیشتر از الگوی مصرف، برق مصرف می‌کند (مصرف خود را کنترل نمی‌کند)، بهای بیشتری نسبت مشترک کم‌مصرف (مصرف خود را کنترل می‌کند) متحمل شود. اگرچه تهیه و تنظیم جدول پلکان‌های مصرف برق و تعیین هزینه عوارض برق برای پله متناظر آن در مناطق مختلف کشور می‌تواند روشی برای فائق آمدن بر نقاط ضعف بیان شده باشد، لکن پیشنهاد می‌شود، «مقدار هزینه عوارض برق به صورت درصدی از بهای برق مصرفی خانوارها» محاسبه و دریافت شود. زیرا محاسبه بهای برق مصرفی براساس نوع منطقه و میزان مصرف محاسبه می‌شود. به‌علاوه، برای آن دسته از مشترکینی که دارای کنتورهای سه‌زمانه هستند، زمان مصرف، از حیث پرباری، میان‌باری و کم‌باری نیز در محاسبه بهای برق مصرف نیز لحاظ می‌شود. با اتخاذ این روش، دو ویژگی میزان مصرف و نوع منطقه مشترکین، به‌طور عام و زمان مصرف برق، به‌طور خاص، در محاسبه و دریافت عوارض برق از مشترکین نیز تسری می‌یابد. شایان ذکر است، روش پیشنهادی برای محاسبه و دریافت عوارض برق، چون منعکس‌کننده ویژگی‌های تعرفه برق است، علاوه بر خصائص یاد شده، اختلاف هدفمند

میان صورتحساب مشترکان در مناطق مختلف حفظ می‌شود و در نتیجه دستیابی به اهداف سیاستمدارانه تسهیل می‌شود. در این روش پیشنهادی، بار مالی عوارض به دولت انتقال پیدا نمی‌کند و با اخذ حداقل ۷/۲۵ درصد بهای برق، مبلغ در نظر گرفته شده در قانون تأمین می‌شود (جزئیات این محاسبه در پیوست درج شده است).

از آنجایی که عوارض برق متناسب با بهای برق مصرفی مشترکان است، می‌توان گفت که کل درآمد حاصل از دریافت عوارض برق نیز به صورت درصدی از کل درآمد حاصل از فروش برق به مشترکان خواهد بود. بنابراین با داشتن مقدار درآمد مطلوب و مورد نیاز از محل دریافت عوارض برق و میزان فروش برق در سال، مقدار درصد عوارض برق مصرفی قابل محاسبه است.^۱

جمع بندی و نتیجه گیری

در این پژوهش عوارض برق به عنوان منبعی مالی برای اجرای سیاست‌های حمایتی توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر و اجرای طرح‌های توسعه و نگهداری از شبکه‌های برق روستایی در بوته نقد گذاشته شد. این پژوهش نقاط ضعف اجرای این روش در بودجه سالیانه کشور که شامل: ۱. عدم در نظر گرفتن ویژگی‌های اقلیمی مناطق مختلف کشور و ۲. عدم تناسب برخورد با مشترکینی که الگویی فراتر و یا کمتر از الگوی مصرف برق دارند، است را بحث و بررسی کرد.

۱. جزئیات مربوط به روش پیشنهادی برای محاسبه درصد عوارض برق به پیوست آمده است.

با توجه به سازوکار محاسبه بهای برق مشترکین که اساس منطقه‌ای و پلکانی دارد، پیشنهاد شد، عوارض برق نیز به صورت درصدی از بهای برق مصرفی تعیین گردد تا نقاط ضعف بیان شده مرتفع شود. به عبارت دیگر با اجرای سازوکاری پیشنهادی، مزایای زیر حاصل خواهد شد:

۱. عدالت میان مصرف‌کنندگان در مناطق مختلف کشور برقرار می‌ماند.
 ۲. عدالت میان مصرف‌کنندگان منطقه‌ای مفروض برقرار می‌ماند.
 ۳. انعطاف‌پذیری بیشتر در قبال افزایش منابع مالی مورد نیاز در محل‌های پیش‌بینی شده به دست خواهد آمد.
 ۴. تشویق به رعایت الگوی مصرف تعیین شده.
- شایان ذکر است، در سازوکار فعلی، میزان منابع کسب شده، تنها از طریق نرخ عوارض برق، قابلیت تنظیم‌گری (Regulation) را دارد. اما در سازوکار پیشنهادی، علاوه بر درصد مقرر شده به عنوان عوارض، تعرفه برق فروخته شده نیز به عنوان ابزار تنظیم‌گری کمک می‌کند تا تأمین منابع مالی مورد نیاز به منظور هزینه‌کرد در محل‌های پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سالیانه کل کشور میسر شود.

پیوست

در این گزارش پیشنهاد شد که عوارض برق به صورت درصدی از بهای برق مصرف مشترکان دریافت شود. به عبارت دیگر،

$$(۱) \quad \alpha \times \text{بهای برق مصرف شده} = \text{هزینه عوارض برق مصرفی}$$

که در رابطه فوق α ضریب تناسب است. روش پیشنهادی از ظرفیت موجود در نحوه محاسبه بهای برق مصرفی مشترکین استفاده نموده تا ویژگی‌های محاسبه بهای مصرفی برق در نحوه محاسبه و دریافت عوارض برق نیز تسری یابد. بر این اساس می‌توان گفت جمع طرفین تساوی رابطه (۱)، نشان داده شده در رابطه (۲)، بیان‌کننده کل عوارض برق دریافتی است که متناسب با کل درآمد وزارت نیرو از محل فروش برق به مشترکین است.

$$(۲) \quad \text{درآمد حاصل از فروش برق} \times \alpha = \text{درآمد حاصل از عوارض برق}$$

برای محاسبه میزان عوارض باید میزان درآمد حاصل از فروش برق در کشور و همچنین میزان درآمد مطلوب از محل دریافت عوارض نیز مشخص باشد. میزان درآمد حاصل از فروش برق در کشور قابل پیش‌بینی است. از سویی دیگر، میزان درآمد مطلوب از محل دریافت عوارض برق نیز می‌تواند معادل سقف هزینه‌کرد این درآمد در نظر گرفته شود. بنابراین رابطه (۲) را می‌توان به قرار رابطه (۳) بازنویسی کرد.

$$\alpha = \frac{\text{درآمد مطلوب از محل دریافت عوارض برق}}{\text{درآمد حاصل از فروش برق}} \times 100 \quad (3)$$

برای مثال در سال ۱۳۹۵، ۲۴۱ میلیارد و ۹۱ میلیون کیلووات ساعت با متوسط نرخ ۶۰۰ ریال فروخته شد،^۱ با توجه به رشد سالیانه ۵ درصد بار انتظار می‌رود حجم فروش برق در سال ۱۳۹۶ به مقدار ۲۵۳ میلیارد و ۱۴۶ میلیون کیلووات ساعت برسد. سقف عوارض یازده هزار میلیارد ریالی در بودجه پیشنهادی سال ۱۳۹۶ ایجاب می‌کند که میزان عوارض برق برای سال ۱۳۹۶ به صورت زیر باشد.

$$\alpha = \frac{11,000,000,000,000}{253,146,000,000 \times 600} \times 100 = 7.25\%$$

به عبارتی، در صورت اخذ حداقل ۷/۲۵ درصد بهای برق مصرفی مشترکین به عنوان عوارض برق که در قانون بودجه در فصل درآمدها آورده شده است، منابع مورد نیاز برای توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر و تعمیر و نگهداری از شبکه برق روستایی به طور عادلانه‌تر از مشترکین برق کشور فراهم می‌گردد. در واقع، همان‌طور که پیش‌تر نیز بیان شده است، این پیشنهاد مبتنی بر پیش‌فرض عادلانه و منطقی بودن نظام تعرفه‌گذاری و تشویق به رعایت الگوی مصرف در محاسبه بهای برق مصرفی مشترکین ارائه شده است، لذا انتظار می‌رود با اجرای سازوکار پیشنهاد شده، عدالت در دریافت عوارض برق مصرفی نیز تسری یابد.

۱. آمار صنعت برق، توانیر، سال ۱۳۹۵.

منابع و مأخذ

۱. لایحه دریافت عوارض برق، گزارش کمیسیون اقتصادی به مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۱.
 ۲. لایحه دریافت عوارض برق، گزارش کمیسیون انرژی به مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۱.
 ۳. معاونت هماهنگی توزیع شرکت توانیر، الگوی مصرف برق بخش خانگی در مناطق گرمسیر و غیرگرمسیر کشور.
- Available: http://www.tavanir.org.ir/dm/dmmodiryatmasarf/pages/olgoo_khanegi.php?active=5
۴. تعرفه برق در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، آبان‌ماه ۱۳۸۶.
 ۵. تعرفه برق مشترکین در سال ۱۳۹۵.
 ۶. آمار صنعت برق، توانیر.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۵۴۲۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: نقد مکانیسم محاسبه و دریافت عوارض برق

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین کنندگان: حسین بیات، هاشم خوبی

مدیر مطالعه: فریدون اسعدی

ناظران علمی: حسین افشین، مهدی فقیهی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. انرژی تجدیدپذیر

۲. خرید تضمینی

۳. توسعه و نگهداری شبکه برق روستایی

۴. عوارض برق، عدالت

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۴/۱۴